

Warszawa, 18 czerwca 2026 r.

Szanowny Pan
Karol Nawrocki
Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej

Apel o podpisanie ustawy o szczególnych środkach ochrony osób uczestniczących w debacie publicznej

Szanowny Panie Prezydencie,

zwracamy się z apelem o podpisanie ustawy o szczególnych środkach ochrony osób uczestniczących w debacie publicznej, przyjętej przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej **29 maja 2026 r. (druk Sejmowy nr 2488)**.

Jest to ustawa niezwykle istotna dla ochrony wolności słowa w Polsce. Nie ma ona barwy politycznej. Nie służy jednej stronie sporu publicznego, jednej redakcji, jednej organizacji społecznej ani jednemu środowisku. Chroni wszystkich, którzy zabierają głos w sprawach publicznych: dziennikarzy, aktywistów, lokalnych watchdogów, blogerów, naukowców, artystów, sygnalistów, mieszkańców angażujących się w sprawy lokalne, a także osoby pełniące funkcje publiczne, gdy same stają się celem nękania prawnego za udział w debacie.

Ustawa odpowiada na jedno z coraz częstszych i najbardziej dotkliwych naruszeń swobody wypowiedzi: strategiczne wykorzystywanie postępowań sądowych do tłumienia debaty publicznej, znane jako SLAPP-y (ang. Strategic Lawsuits Against Public Participation). Głównym celem postępowań typu SLAPP nie jest uzyskanie ochrony na drodze sądowej. Ich funkcją jest zastraszenie, wywołanie efektu mrożącego, finansowe i psychiczne obciążenie pozwanych oraz zniechęcenie innych osób do zabierania głosu w sprawach istotnych społecznie.

Dla wielu ofiar SLAPP-ów sam proces staje się karą. Koszty obsługi prawnej, wieloletnie postępowania, groźba wysokich roszczeń, konieczność odpowiadania na kolejne pisma procesowe oraz ryzyko osobistej odpowiedzialności mogą skutecznie zniechęcić do dalszej aktywności publicznej. W małych społecznościach lokalnych, redakcjach czy organizacjach społecznych jeden pozew może uciszyć nie tylko osobę pozwaną, ale także całe środowisko.

Dlatego przyjęta ustawa jest tak potrzebna. Wprowadza ona konkretne gwarancje procesowe dla osób uczestniczących w debacie publicznej. Po pierwsze, szeroko definiuje debatę publiczną, obejmując ochroną nie tylko działalność dziennikarską, lecz także aktywność obywatelską, naukową, artystyczną, społeczną, strażniczą i przygotowawczą związaną ze sprawami budzącymi uzasadnione zainteresowanie społeczne.

Po drugie, ustawa pozwala sądowi zobowiązać powoda do złożenia kaucji na zabezpieczenie kosztów procesu, jeżeli pozwany uprawdopodobni, że powództwo służy przede wszystkim stłumieniu, ograniczeniu lub zakłóceniu debaty publicznej albo szykanowaniu za udział w niej. To ważny mechanizm wyrównujący dysproporcję sił między silnym ekonomicznie powodem a osobą pozwaną.

Po trzecie, ustawa umożliwia organizacjom pozarządowym udział w postępowaniu lub przedstawienie sądowi istotnych informacji i opinii. Dzięki temu sąd będzie mógł lepiej dostrzec szerszy kontekst sprawy: jej znaczenie dla debaty publicznej, wolności słowa, prawa do informacji, ochrony środowiska, praw człowieka czy kontroli obywatelskiej nad władzą.

Po czwarte, ustawa wskazuje kryteria pozwalające sądom rozpoznawać sprawy o charakterze SLAPP. Należą do nich między innymi nieproporcjonalność roszczenia, nadmierny lub nieuzasadniony charakter żądań, wszczynanie wielu podobnych postępowań, groźby i zastraszanie, działania procesowe podejmowane w złej wierze, wykorzystywanie przewagi finansowej, politycznej lub społecznej, a także pozywanie osób fizycznych zamiast podmiotów, w ramach których działały. To praktyczne narzędzie dla sądów, które pozwala oceniać nie tylko formalną treść pozwu, ale również jego rzeczywisty cel i kontekst.

Po piąte, ustawa przewiduje możliwość szybkiego oddalenia powództwa oczywiście bezzasadne. Jest to rozwiązanie kluczowe, ponieważ w sprawach SLAPP czas ma ogromne znaczenie. Jeżeli proces trwa latami, sam staje się narzędziem represji, nawet jeżeli ostatecznie pozwany wygra sprawę.

Po szóste, ustawa przewiduje sankcje wobec powodów nadużywających postępowania sądowego do tłumienia debaty publicznej. Sąd będzie mógł nałożyć grzywnę, a także zobowiązać powoda do publikacji sentencji wyroku na jego koszt. To ważny sygnał, że nadużywanie prawa do uciszania krytyki nie może pozostawać bez konsekwencji.

Po siódme, ustawa wzmacnia ochronę kosztową pozwanych. W razie stwierdzenia, że postępowanie miało charakter SLAPP, sąd będzie nakładał na powoda obowiązek zwrotu kosztów procesu, w tym — na wniosek pozwanego — rzeczywistych kosztów zastępstwa procesowego, o ile nie są nadmierne. Ma to fundamentalne znaczenie dla osób, które nie dysponują zasobami porównywalnymi z dużymi podmiotami gospodarczymi, instytucjami lub osobami wpływowymi.

Podpisanie ustawy jest ważne również w szerszym kontekście odporności państwa na dezinformację i obce manipulacje informacyjne. Odporność demokratyczna nie może opierać się wyłącznie na działaniach państwa, administracji czy platform internetowych. Jej podstawą jest silna, pluralistyczna i wolna debata publiczna, szczególnie na poziomie lokalnym.

To właśnie dziennikarze, społecznicy, mieszkańcy, organizacje strażnicze i niezależne media najczęściej jako pierwsi identyfikują nadużycia, manipulacje, konflikty interesów, korupcję, dezinformację lub decyzje podejmowane bez przejrzystości. Jeżeli te osoby są uciszane pozwami, państwo traci jeden z najważniejszych mechanizmów demokratycznej samoobrony. Silna debata jest nie tylko elementem wolności słowa. Jest także warunkiem bezpieczeństwa informacyjnego państwa.

Ustawa anty-SLAPP nie ogranicza prawa do sądu. Nie odbiera nikomu możliwości dochodzenia ochrony swoich praw w uzasadnionych przypadkach. Wprowadza natomiast mechanizmy pozwalające odróżnić rzeczywiste spory prawne od postępowań, których głównym celem jest zastraszenie, uciszenie lub wyczerpanie przeciwnika debaty publicznej. Co więcej, ustawa służy nie tylko ochronie uczestników debaty publicznej, lecz także usprawnieniu funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości poprzez ograniczenie konieczności prowadzenia bezzasadnych postępowań.

Z tych względów apelujemy o podpisanie ustawy. Będzie to jasny sygnał, że Rzeczpospolita Polska chroni wolność słowa nie tylko w deklaracjach, ale także poprzez konkretne gwarancje prawne. Jednocześnie pokaże, że udział w debacie publicznej — niezależnie od poglądów, miejsca zamieszkania, zasobów finansowych czy pozycji społecznej — nie może wiązać się z ryzykiem nękania prawnego.

Wolność słowa nie polega wyłącznie na tym, że można coś powiedzieć. Polega również na tym, że za udział w debacie publicznej nie powinno się płacić latami procesu, strachem i finansowym wyniszczeniem.

Dlatego apelujemy Pana Prezydenta o podpisanie ustawy o szczególnych środkach ochrony osób uczestniczących w debacie publicznej.

Apel podpisali:

ARTICLE 19 Europe

Centrum Wolności Monitoringu Prasy

Fundacja Batorego

Fundacja Niech Żyją!

Fundacja Reporterów

Fundacja Wolności

Helsińska Fundacja Praw Człowieka

Media Forum

Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych

Ośrodek Działań Ekologicznych „Źródła”

OKO.press

Sieć Obywatelska Watchdog Polska

Stowarzyszenie Amnesty International

Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich

Stowarzyszenie Gazet Lokalnych

Stowarzyszenie im. Stanisława Brzozowskiego / Krytyka Polityczna

Stowarzyszenie Leubuzzi

Towarzystwo Dziennikarskie